

9

บทที่ 2

แนวความคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบกรุงเทพมหานครนั้น มีแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถจะนำมาใช้อธิบายให้เหตุผลในเชิงวิชาการอยู่ด้วยกัน 2 แนวคิดใหญ่ คือ แนวคิดเรื่องบทบาท (role) และแนวความคิดเรื่องผู้นำ (leader) ซึ่งจะกล่าวถึงตามลำดับดังนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

ในการที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือบทบาทของผู้นำได้นั้น ก่อนอื่นจะต้องทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า "บทบาท" (role) ซึ่งมีนักวิชาการไทยและต่างประเทศได้ให้คำจำกัดความไว้อย่างกว้างขวาง จนนักวิชาการบางท่านกล่าวว่าทฤษฎีบทบาทนั้นคลุมเครือไม่ชัดเจน และถูกใช้โดยไม่ได้กำหนดความหมายให้แน่นอน แต่ก็มีนักวิชาการอีกส่วนหนึ่งได้ให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าและกำหนดหลักเกณฑ์ จนทำให้แนวความคิดเรื่องบทบาทเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอธิบาย พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผลน่าเชื่อถือ ดังเช่น

Young และ Mack¹ กล่าวว่า บทบาท คือหน้าที่ของฐานะ ตำแหน่ง เมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใดสิ่งทีตามมากับตำแหน่งนั้นก็คือเขาจะต้องมีการปะทะสังสรรค์ (interaction) กับตำแหน่งอื่น ๆ ทั้งที่สูงกว่าและต่ำกว่าภายในกลุ่ม สิ่งทีตามมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดการดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เรียกว่า บทบาท

¹Kimball Young and Raymond W. Mach, Sociology and Social Life (New York : American Book Co., 1959), pp. 158.

Merrill² กล่าวว่า บทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมที่คาดหวัง ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งในสังคม ส่วน Stogdill และ Coons³ กล่าวว่า บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมของบุคคลที่จะปฏิบัติ ซึ่งมีผลมาจากการประสานสัมพันธ์ตามแนวทางของแต่ละบุคคลและสังคม แต่ละตำแหน่งจะมีแนวปฏิบัติกำหนดไว้ สำหรับ Gross⁴ และคณะ กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งปฏิบัติโดยยึดบทบาทเป็นมาตรการในการตรวจสอบที่จะให้เห็นว่าบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นจะปฏิบัติอย่างไรภายในขอบเขตของฐานะของตน นอกจากนี้ Linton⁵ ยังได้อธิบายถึงแนวความคิดเรื่องสถานภาพ (status) และบทบาทว่า สถานภาพเป็นการรวมสิทธิ์และหน้าที่เมื่อเขาได้รับสิทธิ์และหน้าที่ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสถานภาพที่มีประสิทธิภาพแสดงว่าเขากำลังแสดงบทบาท ดังนั้น บทบาท คือ ลักษณะพลวัตของสถานภาพ สถานภาพเป็นนามธรรมซึ่งหมายถึง ฐานะหรือตำแหน่งสถานภาพเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าจะมีการกิจหน้าที่อย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่ควบคู่มากับตำแหน่งก็คือ บทบาทของตำแหน่ง เพราะว่าทุก ๆ ตำแหน่งจะต้องมีบทบาทกำกับ

Levinson⁶ ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการคือ ประการแรก บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (norms) ความมุ่งหมาย ข้อห้าม ความรับผิดชอบ และอื่น ๆ ที่มี

²Frances E. Merrill, Society and Culture (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall 1957), pp. 183.

³Ralph M. Stogdill and Carlston Coons, A Leader Behavior : Description and Measurement, (Columbus : Ohio State University, 1959), pp. 127-128.

⁴Bertram M. Gross, W.S. Manson and A.W. McEacha, Explanation in Role Analysis Study of the School Super Intendency Role (New York : John Wiley and Sons, 1968), pp. 60.

⁵Ralph Linton, The Study of Man (New York : Appleton Century, Crofts, 1964), pp. 113.

⁶Daniel J. Levinson, Role, Personality and Social Structure (New York : Random House, 1971), pp. 284-285.

ลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ ประการที่สอง หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ประการที่สาม หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแนวทางอันบุคคลหนึ่งกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

สำหรับนักวิชาการไทยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ สุพัตรา สุภาพ⁷ กล่าวว่า บทบาทคือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) บุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ อาจจะมีบทบาทต่างกันออกไป ทั้งบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ พทยา สายหู⁸ กล่าวว่า บทบาทหน้าที่คือ สิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคล และเปรียบได้เสมือนบทของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดง เป็นตัวละครอะไรมีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร ตัวแสดงผิดบทหรือไม่สมบทบาทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลย ในความหมายนี้ บทบาทก็คือการกระทำต่าง ๆ ที่บทกำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบไคที่ยังอยู่ในบทนั้น สำหรับอุทัย ธีรญโต⁹ ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นหน้าที่ (function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (expected behavior) ของแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้นฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน และ อานนท์ อากาภิรม¹⁰ กล่าวว่า ปกติสถานภาพ (status) และบทบาทเป็นสิ่งควบคู่กัน แต่อย่างไรก็ตามบทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ดังนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการ (aspect) ที่เคลื่อนไหว หรือรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่ง

⁷สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2529), หน้า 26-27.

⁸พทยา สายหู. ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกของสังคม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร, 2516), หน้า 18.

⁹อุทัย ธีรญโต. สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2526), หน้า 197.

¹⁰อานนท์ อากาภิรม. มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรมไทย (พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2514), หน้า 25.

จากคำอธิบายถึงความหมาย คำจำกัดความของ "บทบาท" ที่เสนอมາสามารถจะสรุปได้ว่า บทบาท คือ แบบแผนแห่งพฤติกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งถูกสังคมคาดหวังหรือกำหนดให้กระทำ โดยมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิ์อำนาจหน้าที่ ตามฐานะ หรือตำแหน่งทางสังคมของบุคคลนั้น ๆ และเกี่ยวข้องกับบทบาทสถาน ขนบธรรมเนียม และประเพณีของสังคมต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

2. ลักษณะของบทบาท

หากจะทำความเข้าใจกับคำว่า "บทบาท" ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร มีนักวิชาการพยายามจำแนกลักษณะของบทบาทออกได้หลายประการ ดังนี้

Parsons และ Shils¹¹ กล่าวว่า ลักษณะสำคัญของบทบาท คือการกระทำที่สร้างสะสมขึ้นมาไม่ใช้กำหนดขึ้นมาได้ทันที และบทบาทจะสมบูรณ์ได้ต้องขึ้นอยู่กับกระทำของเขาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำของเขาด้วย

Sarbin¹² กล่าวว่า บทบาทของบุคคลโดยปกติจะผูกพันอยู่กับกลุ่มในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งเกิดได้ 2 ลักษณะคือ การได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม และการมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม

¹¹Talcott Parsons and Edward A. Shils, Toward a General Theory of Action (Cambridge : Harvard University Press, 1951), pp. 24.

¹²Theodor R. Sarbin, "Role Theory", in Handbook of Social Psychology Vol.1 Theory and Method (Massachusetts : Addison-Wesley Publishing, 1968, pp. 497.

Berlo¹³ ได้อธิบายแยกย่อยออกไปอีกเป็น 3 ลักษณะคือ

ลักษณะประการแรก บทบาทที่กำหนดไว้ (role prescriptions) เป็นบทบาทที่ถูกกำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าคุณคนที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง

ลักษณะประการที่สอง บทบาทที่กระทำจริง (role descriptions) เป็นบทบาทที่คุณคนได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ

ลักษณะที่สาม บทบาทที่คาดหวัง (expected role) เป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นหรือสังคมว่าคุณคนที่อยู่ในบทบาทนั้นควรจะทำอะไร

อนันต์ อนันตกุล¹⁴ กล่าวว่า คนทั่วไปไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดก็ตามจะมีบทบาทให้เป็น 3 ภาพด้วยกัน คือ บทบาทที่ถูกกำหนดให้แสดงโดยองค์กร หรือหน่วยงาน บทบาทที่ผู้คนคาดหวังว่าจะได้เห็นผู้หนึ่งแสดงนั้นคือความต้องการของผู้อื่น และบทบาทที่คนผู้หนึ่งแสดงจริงนั้นคือบทบาทของแต่ละคนเอง

ไพบุลย์ ช่างเรียน¹⁵ ได้สรุปสาระสำคัญของบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทมีประจำอยู่ในทุกสถานภาพของสังคม
2. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดบทบาท
3. การที่คุณคนจะทราบบทบาทได้ต้องมีสังคมกรรม (socialization)

¹³David K. Berlo, The Process of Communication : An Introduction to Theory and Practice (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1966), pp. 153.

¹⁴อนันต์ อนันตกุล. คนมหาดไทย 2497-2535. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2536), หน้า 99-100.

¹⁵ไพบุลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ผดุงวิทยา, 2516), หน้า 31.

4. บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่า จะเหมือนกับบทบาทที่ควรจะเป็นไปตามบัพสถานของสังคม เพราะบทบาทที่บุคคลแสดงจริง ๆ นั้นเป็นผลของปฏิกิริยาแห่งบุคคลที่ครองสถานภาพ รวมเป็นบุคลิกภาพของบุคคลอื่นที่มาร่วมในพฤติกรรมและ เครื่องกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการแสดงบทบาท

3. ความขัดแย้งของบทบาท

โดยทั่วไปบุคคลย่อมที่จะพยายามแสดงบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสังคมจะได้ยอมรับและนำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน แต่ทุกอย่างไม่ว่าจะราบรื่น หรือเป็นไปอย่างที่คุณคนนั้นต้องการเสมอไป เพราะอาจจะเกิดความขัดแย้งของบทบาท คือการที่คุณคนแสดงบทบาทออกมาแล้วไม่ได้เป็นไปตามที่ตนเองหรือสังคมคาดหวัง สาเหตุอาจจะเกิดจาก

1. บุคคลที่สวมบทบาท อาจมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือทั้งสองอย่าง จึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาท
2. ความสับสนในบทบาท เนื่องจากบทบาทที่กำหนดให้ไว้ยังไม่ชัดเจนพอทำให้บุคคลที่สวมบทบาท หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเกิดความสับสน สามารถจำแนกออกได้เป็น
 - 2.1 การกำหนดบทบาทไม่ชัดเจน
 - 2.2 เกิดจากความไม่ถูกต้องของบทบาท
 - 2.3 ขาดการกำหนดบทบาท
3. เกิดการละเมิดบทบาท คือเมื่อได้รับมอบหมายบทบาทแต่ไม่แสดงบทบาทที่ได้รับมอบหมาย หรือแสดงบทบาทมากหรือน้อยกว่าบทบาทที่ได้รับ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทบาทคือ การปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งหรือสถานภาพของบุคคลซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมที่ได้มีการวางระเบียบไว้ชัดเจนว่าคุณคนที่อยู่ในตำแหน่งเช่นว่านั้น จะต้องมียุทธศาสตร์อย่างไรบ้าง ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนแปลงไป บทบาทก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และยิ่งบุคคลใดมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทสามารถจะนำมาอธิบายการปฏิบัติหน้าที่หรือแสดงบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ว่า เมื่อ

พิจารณาจากการที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้รับเลือกจากราษฎรขึ้นมาเป็นผู้นำในแต่ละท้องที่ ทำให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะปฏิบัติหน้าที่โดยมีอุปนิสัยส่วนตัว หรือลักษณะส่วนบุคคล เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ มาเกี่ยวข้องด้วย และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็จะมี ความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ถ้ามีบทบาททางการเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็จะคาดหวังความสำเร็จ และการได้ประโยชน์จากพรรคการเมืองหรือนักการเมือง รวมทั้งได้รับการยอมรับนับถือจากราษฎรด้วย

แนวความคิดเกี่ยวกับผู้นำ

ในการศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้นำของราษฏรในโครงสร้างการปกครองระดับตำบล หมู่บ้านจำเป็นจะต้องอาศัยแนวความคิดทฤษฎีเรื่องการเป็นผู้นำทางการเมืองทางการเมือง มาอธิบายให้ได้ความหมายที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถที่จะอธิบายในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่ ความหมายของความเป็นผู้นำ ลักษณะของผู้นำ ภาวะความเป็นผู้นำ บทบาทของผู้นำและความสำเร็จของความเป็นผู้นำ

1. ความหมายของความเป็นผู้นำ

นักวิชาการมากมายได้ให้คำจำกัดความของ "ผู้นำ" ไว้อย่างหลากหลายตามพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันไป ดังเช่น

Burby¹⁶ กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่สามารถชักจูงให้คนอื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ตามมีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถสละความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ และ

¹⁶Raymond J. Burby, Fundamental of Leadership : A Guide for the Supervisor (Reading, Massachusetts : Addison-Wesley Publishing Co., 1972), pp. 43.

นำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ ส่วน Whitehead¹⁷ กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากคนอื่น ๆ ในกลุ่ม และเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นในสิ่งที่ผู้อื่นรับรอง สามารถชี้แนะหนทางให้ผู้อื่นทำตามโดยผู้ตามให้ความเชื่อฟัง Plano¹⁸ ให้ความหมายว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่สามารถใช้อิทธิพลได้มากในการควบคุมและกระทำการที่เกี่ยวกับกับการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผู้นำได้รับอำนาจจากความมั่งคั่ง สถานภาพด้านครอบครัว ระบบชั้นวรรณะ หรือความมีสติปัญญา เกิดและผู้นำเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างอำนาจของท้องถิ่น และชุมชนแห่งชาติ

Bell¹⁹ ให้ความหมายว่า ผู้นำเป็นผู้ซึ่งอยู่ในอำนาจหรือตำแหน่งที่ถูกกำหนดให้เป็นผู้นำ เขาผู้ซึ่งสามารถมีอิทธิพลในการจัดสรรและจัดการต่อสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ มากกว่าคนอื่น ๆ ในชุมชนนั้นเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้งของตนเองและสมาชิกของชุมชน สำหรับ Pfiffner และ Presthus²⁰ ให้ความหมายว่า ผู้นำเป็นผู้ที่บริหารงานของกลุ่มโดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ จูงใจ ริเริ่ม ประนีประนอม และประสานงานในด้านพฤติกรรมของผู้นำ จะเห็นความสำคัญของภาระหน้าที่ของผู้นำเกี่ยวกับการวินิจฉัยสั่งการพฤติกรรมของผู้นำดำเนินไปได้โดยอาศัยอำนาจหน้าที่และบารมีเป็นเครื่องมือทั้งในลักษณะที่เป็นพิธีการ (formal) และไม่เป็นพิธีการ (informal) เพื่อก่อให้เกิดพลังรวมของกลุ่ม มุ่งให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

¹⁷T.N. Whitehead, Leadership in Free Society (Cambridge : Harvard University Press, 1963), pp. 68.

¹⁸Jack C. Plano, Milton Greenberg, Roy Olton and Robert E. Riggs, Political Science Dictionary (Hinsdale, Illinois : The Dryden Press, 1973), pp. 134.

¹⁹Roderick Bell, David V. Edwards and R. Harrison Wagner, Political Power : A Reader in Theory and Research (New York : The Free Press, 1969), pp. 112.

²⁰John M. Pfiffner and R. Vance Presthus, Public Administration (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1965), pp. 350.

ธรรมรส โชติกุญชร²¹ ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำเป็นบุคคลซึ่งถูกแต่งตั้งขึ้นมา หรือได้รับการยกย่องขึ้นให้เป็นผู้เป็นหัวหน้า มีความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา และอาจชักพา ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือหมู่ชนไปในทางดีหรือชั่วได้

2. ลักษณะของผู้นำ

Bass²² ได้อธิบายลักษณะของผู้นำออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน

1. ลักษณะด้านสถานภาพ (status) คือ การเป็นผู้ที่มีความสำคัญ เช่นเดียวกับตำแหน่งที่ผู้นำดำรงอยู่
2. ลักษณะด้านการยกย่อง (esteem) คือ การเป็นผู้ที่เป็นที่รวมของความสนใจ ผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือมักจะได้รับการเลือกให้เป็นผู้นำด้วย
3. ลักษณะด้านพฤติกรรม (behavior) คือ การเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมในการทำ เมื่อมีตำแหน่งตำแหน่งต่างกันพฤติกรรมในการทำก็จะแตกต่างกันด้วย
4. ลักษณะด้านอิทธิพล (influence) คือ การมีอิทธิพลเหนือคนอื่น สามารถชักนำให้คนอื่นปฏิบัติตาม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

Tead²³ ได้อธิบายลักษณะผู้นำตามที่มาหรือการเกิดของผู้นำออกเป็น 3 ลักษณะด้วยกัน

²¹ธรรมรส โชติกุญชร. มนุษยสัมพันธ์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 2524), หน้า 131.

²²Bernard M. Bass, Leadership Psychology and Organization Behavior (New York : Harper and Row, 1950), pp. 87-89.

²³Ordway Tead, The Art of Leadership (New York : McGraw-Hill Book, 1963), pp. 20-25.

1. ผู้นำโดยการสร้างตนเอง (self - constituted leader) เป็นผู้นำที่ผลักดันตนเองขึ้นสู่ความเป็นผู้นำเนื่องจากมีบุคคลลักษณะ เข้มแข็งและมีจิตสำนึกในตนเองอย่างหนักแน่น มีกำลังใจแน่วแน่ที่จะกระทำสิ่งที่เขาเห็นว่าสำคัญให้บรรลุผลสำเร็จซึ่งมักมีผู้เข้าใจว่า ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำมาโดยกำเนิด และการที่บุคคลพวกนี้เป็นพวกที่สร้างตนเองขึ้นมาจึงมีเจตนาในการแสดงอำนาจอย่างมากมายไม่สิ้นสุด

2. ผู้นำที่เลือกสรรโดยหมู่คณะ (group-selected leader) เป็นผู้นำที่เกิดจากการเลือกคนในหมู่คณะเดียวกันแล้ว เสริมสร้างอิทธิพลของเขาในฐานะขึ้นภายหลัง เพราะในสังคมการเมือง ระบอบประชาธิปไตย การเลือกผู้นำเป็นวิธีการที่มีผลในการจูงใจผู้ที่ถูกทำเนื่องจากคนเหล่านั้นต่างเชื่อว่า เขาสามารถไว้วางใจในการดำเนินนโยบายบริหารของผู้นำได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความต้องการได้ตัวแทนที่จะควบคุมการดำเนินกิจกรรมการเมือง ผู้นำชนิดนี้จึงอยู่ในสภาพอันมีช่องทางได้รับความสำเร็จมากที่สุด

3. ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจเหนือ (leader appointed from above) เป็นผู้นำที่ขึ้นสู่ตำแหน่งโดยได้รับการแต่งตั้งจากระดับเหนือขึ้นไปในกรณีนี้กลุ่มมิได้เป็นผู้เลือกผู้นำแต่ผู้นำจะเป็นผู้รวบรวมบุคคลเข้าเป็นกลุ่ม โดยที่ผู้นำจะแสดงให้เห็นว่า การรับใช้หมู่คณะนั้น เขาเหล่านั้นจะเกิดความปรารถนาในสิ่งที่เป็นความต้องการขององค์กร

Ross และ Hendry²⁴ อธิบายลักษณะของผู้นำแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

1. ผู้นำที่มีคุณสมบัติอยู่ภายในตัวเอง (leadership as trait with in individual leader) เป็นความเชื่อที่ว่าเป็นผู้นำอันเนื่องมาจากพันธุกรรม หรือติดตัวมาแต่กำเนิดสิ่งที่ทำให้บุคคลผู้นั้นเป็นผู้นำคือ คุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเขาเอง

2. ผู้นำที่ขึ้นอยู่กับกลุ่ม (leadership as a function of the group) ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับโครงสร้างของกลุ่มมากกว่าขึ้นกับแต่ละบุคคล ความเป็นผู้นำในกลุ่มถูกกำหนดโดยผลจากทัศนคติความต้องการของกลุ่ม กลุ่มและผู้นำเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ถ้า

²⁴Murray G. Ross and Charless E. Hendry, Reading in Social Psychology (New York : Henry Holt, 1958), pp. 100-107.

ไม่มีกลุ่มก็ไม่มีผู้นำ ถ้ากลุ่มขาดผู้นำก็จะขาดการนำ ดังนั้นการเป็นผู้นำจึงเป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องทำหน้าที่ทั้งในการนำและการบริหาร

3. ผู้นำที่ขึ้นกับสถานการณ์ (leadership as a function of situation) สถานการณ์ที่กลุ่มกำลังเผชิญหน้าเป็นตัวก่อให้เกิดผู้นำ ความเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่ม องค์กร หรือสังคมนั้น ๆ

Bottomore²⁵ ได้แบ่งลักษณะผู้นำออกเป็น 5 ลักษณะคือ

1. ผู้นำที่มาจากการสืบราชสันตติวงศ์ (dynastic elite)
2. ผู้นำที่เป็นชนชั้นกลาง (middle class)
3. ผู้นำที่เป็นปัญญาชนปฏิวัติ (revolutionary intellectual)
4. ผู้นำที่ปกครองอาณานิคม (colonial administrator)
5. ผู้นำชาตินิยม (national leader)

Pareto²⁶ ได้แบ่งลักษณะของผู้นำออกเป็น ผู้นำหรือชนชั้นหน้าที่ทำการปกครอง (governing elite) คือบุคคลที่มีบทบาทโดยตรง หรือโดยอ้อมในการปกครองกับผู้นำหรือชนชั้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการปกครอง (non-governing elite) หรืออีกนัยหนึ่งในสังคมอาจแบ่งบุคคลออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ถูกปกครอง (non-elite) กับกลุ่มผู้ปกครอง (elite) ซึ่งในกลุ่มผู้ปกครองยังแบ่งย่อยออกไปได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือ ผู้นำที่มีส่วนในการปกครอง (governing elite) และประเภทที่สอง คือ ผู้นำที่ไม่มีส่วนในการปกครอง (non-governing elite)

²⁵T.B. Bottomore, Elites and Society (Middlesex, Penguin Books, 1966), pp. 31-32.

²⁶Vilfredo Pareto, The Mind and Society : A Treatise on general sociology (New York : Dover Publiscation), 1935, pp. 1423-1424.

จากลักษณะและประเภทของผู้นำตามคำอธิบายของนักวิชาการต่าง ๆ ตามที่กล่าวมา เราอาจสรุปได้ว่าการจำแนกลักษณะและประเภทของผู้นำนั้นมาจากปัจจัยสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ การจำแนกตามที่มา การจำแนกตามคุณสมบัติเฉพาะตัว การจำแนกตามลักษณะการใช้อำนาจ และการจำแนกตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้อยู่ใต้การนำ

3. ภาวะความเป็นผู้นำ

ภาวะความเป็นผู้นำ เป็นลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งถูกขนานนามหรือได้รับการยอมรับจากกลุ่มชนว่าเป็นผู้นำ

Tead²⁷ ให้ความหมายว่า ภาวะการเป็นผู้นำคือ การใช้อิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายหรือตามความมุ่งหมาย

Solomon²⁸ ให้ความหมายว่า เป็นคุณสมบัติของที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น และสามารถทำให้บุคคลอื่นรับผลและเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มจนยอมทำตามคำแนะนำของเขาทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มดำเนินการตามวัตถุประสงค์

La Pierre และ Fransworth²⁹ ให้ความหมายว่า เป็นพฤติกรรมซึ่งมีผลทำให้พฤติกรรมของคนอื่นต้องยอมคล้อยตามแทนที่ตนจะยอมคล้อยตามคนอื่น ผู้นำจึงเป็นตัวหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กรหรือหน่วยงาน ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานส่วนรวม คุณภาพและคุณลักษณะของหัวหน้างานจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับคุณภาพขององค์กรหรือหน่วยงานรวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานและผลงาน

²⁷Ordway Tead, The Art of Leadership (New York : McGraw-Hill Book, 1965), pp. 36.

²⁸Ben Solomon, Leadership of Youth (New York : Youth Service, 1950), pp. 4-5.

²⁹ธรรมรส โชติกฤษ, มนุษยสัมพันธ์, หน้า 131.

ดังนั้น ภาวะผู้นำในที่นี้จึงหมายถึงคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่แสดงออกมา เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มในระหว่างทำงานหรือผู้ร่วมงานในสถานการณ์เดียวกันนั้นอันจะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปตามเป้าหมายและความสำเร็จ

4. บทบาทของผู้นำและความสำเร็จของความเป็นผู้นำ

Palmer และ Thompson³⁰ กล่าวว่า ผู้นำจะประสบผลสำเร็จในการดำรงความเป็นผู้นำของตนได้อย่างมั่นคงหรือไม่นั้นเกี่ยวพันเป็นอย่างยิ่งกับการดำรงความสัมพันธ์กับประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความยินยอมพร้อมใจ ยอมรับและเลือกให้เขาอยู่ในตำแหน่งซึ่งจะนำไปสู่การมีลัทธิพิเศษเหนือคนส่วนใหญ่ ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของผู้นำจึงเกี่ยวข้องกับประชาชนในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งจะยืนยงแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสามารถในการรักษาสัญญาและความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานระหว่างตนกับมวลชน
2. ความสามารถในการระดมมวลชน แสวงหาความสนับสนุนของมวลชนได้
3. ความสามารถของมวลชนในการควบคุมการทำงานของผู้นำ กล่าวคือการดำรงตำแหน่งของผู้นำขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของมวลชน

Kreck และคณะ³¹ ได้อธิบายแยกแยะบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นำออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

³⁰Monte Palmer and William R. Thompson, The Comparative Analysis of Politics (Illinois : F. Peacock Publishers, 1978), pp. 192.

³¹D. Kreck, R.S. Crutfield and E.L. Ballachey, Individual in Society : A Textbook of Social Psychology (New York : McGraw-Hill Book, 1962), pp. 420.

1. หน้าที่หลัก (primary function) เป็นหน้าที่สำคัญ ซึ่งผู้นำจะต้องดำเนินการ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการหรือคาดหวังไว้ แบ่งออกเป็น

1) ผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร (executive) ทำการประสานงานกลุ่ม โดยมอบหมายงานให้คนรับผิดชอบนำไปปฏิบัติ อาจจะเป็นผู้ตัดสินใจนโยบายและวัตถุประสงค์ของกลุ่มโดยตรงหรือไม่ก็ได้ แต่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารงาน

2) ผู้นำทำหน้าที่วางแผน (planner) ทำการประเมินสถานการณ์ในภายหน้าว่ามีปัญหาอะไรและจะแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างไร แล้วทำการวางแผนเตรียมการไว้ล่วงหน้า อาจจะเป็นแผนการระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ อาจจะเป็นผู้วางแผนเพียงคนเดียวหรือมีคนร่วมวางแผนก็ได้

3) ผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบาย (policy maker) การวางนโยบาย อาจจะมีผู้ร่วมให้ความเห็นโดยสมาชิกในกลุ่มหรือโดยผู้นำเป็นผู้วางนโยบายแต่ผู้เดียวในกรณีผู้นำเป็นผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ในฐานะผู้นำเป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อกับภายนอกในนามของกลุ่ม และทำหน้าที่ควบคุมความสัมพันธ์ในกลุ่ม จัดความขัดแย้งระหว่างคนในกลุ่ม รวมทั้งการลงโทษและการให้รางวัลดังกล่าวนี้จึงทำให้สามารถควบคุมกลุ่มและกำหนดนโยบายได้

2. หน้าที่รอง (secondary function) เป็นหน้าที่ ซึ่งมีความสำคัญรองลงไป ซึ่งตัวผู้นำสามารถทำได้แล้ว จะทำให้ประสบผลสำเร็จและได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น ได้แก่

1) ทำหน้าที่เป็นบุคคลตัวอย่าง (exemplar)

2) ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่ม (symbol of the group) ซึ่งมักจะเป็นบุคคลซึ่งได้ดำรงตำแหน่งนี้เป็นเวลานาน

3) ทำหน้าที่เป็นตัวแทนรับผิดชอบในเวลาที่มีสมาชิกในกลุ่มเกิดปัญหาหรือสมาชิกต้องการให้ช่วยตัดสินใจ

4) ทำหน้าที่เป็นบุคคลในอุดมคติ (ideologist) ของสมาชิก เป็นที่เคารพยกย่องในคุณค่าและสมาชิกให้ความเชื่อฟังในตัวผู้ทำ

5) ทำหน้าที่ดำเนินบทบาทที่บุคคลอื่นต้องการจะเอาอย่าง

6) ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา รับฟัง และช่วยแก้ปัญหา คล้ายเป็นที่รองรับอารมณ์ ความโศกเศร้าของผู้อื่น

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ³² ได้ศึกษาบทบาทการมีอำนาจของบุคคลชั้นนำทั้งหลาย และพบว่า

1. บุคคลจะมีอำนาจหากว่า เขาได้ใช้อำนาจต่อผู้อื่น ในกรณีเรื่องสำคัญของคุณ กล่าวคือการตัดสินใจหรือการกระทำขั้นสุดท้ายนั้นเป็นไปตามที่เขาต้องการ
2. บุคคลจะมีอำนาจหากว่า เขามีชื่อเสียงในการที่สามารถเป็นผู้รวบรวมกลุ่มคนอื่นมาหรือเป็นหัวหน้าของชุมชนโดยเฉพาะงานกุศลด้วยเหตุนี้จึงถือว่า เขามีความสามารถในการจูงใจบุคคลอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วมทำงานกับเขา
3. บุคคลจะมีอำนาจหากว่า เขาเป็นผู้นำเกี่ยวข้องกับการสร้างโครงการให้สำเร็จขึ้นมา ในกรณีนี้เขาอาจจะ เป็นบุคคลที่ตัดสินใจให้เกิดขึ้นในที่สุดหรือไม่ก็ตามแต่ในสายตาของเขาเอง เห็นว่าตัวเขามีส่วนสำคัญมาก
4. บุคคลจะมีอำนาจหากว่า เขาได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งหรือเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงว่า เป็นหัวหน้าคนสำคัญ
5. บุคคลจะมีอำนาจ หากว่าบุคคลสำคัญอื่น ๆ หรือประชาชนทั่วไปรับฟังหรือทำตามความคิดเห็นข้อเสนอแนะของเขา
6. บุคคลจะมีอำนาจหากว่าการบริจาคเงินของเขา ทำให้การริเริ่มทำกิจกรรมใด ๆ ในชุมชนได้รับความสำเร็จ
7. บุคคลจะมีอำนาจ หากว่าได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างแข็งขัน ไม่ว่าจะจากทางราชการหรือนอกสายงานก็ตาม ทำให้อำนาจที่บุคคลเหล่านี้มีอยู่เดิม เพิ่มขึ้นมากขึ้น
8. บุคคลจะมีอำนาจหากว่า เขาดำรงตำแหน่งสำคัญ

³²จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. บุคคลชั้นนำโครงสร้างแห่งอำนาจและการเมืองในชุมชนไทย (นครหลวงกรุงเทพมหานครธนบุรี : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 29.

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการตรวจสอบผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเขตพื้นที่ของกรุงเทพมหานครไม่ปรากฏว่า ได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้แต่อย่างใด แต่ก็มีผลงานวิจัยบางชิ้นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่บ้าง และอาจนำมาเทียบเคียง เพื่อประกอบการศึกษาได้ดังนี้

พิษณุ เจริญกุล³³ ทำการศึกษาในหัวข้อ "บทบาทสำนักงานแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก" เป็นการศึกษาเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการให้บริการประชาชนในระดับแขวง โดยการตั้งสำนักงานแขวงขึ้นมาแทนระบบการปกครองเดิมคือกำนัน ผลที่ได้รับจากการศึกษาปรากฏว่า

1. การปกครองระดับแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก ซึ่งเดิมปกครองโดยกำนัน เป็นรูปแบบการปกครองตามหลักการปกครองท้องที่ที่มอบหมายอยู่ทำให้เกิดความสับสนในรูปแบบการปกครองของกรุงเทพมหานคร
2. กำนันซึ่งเป็นผู้ปกครองแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอกไม่ทราบถึงบทบาทที่แท้จริงของตัวเองในการดำรงตำแหน่งผู้ปกครอง
3. ประชาชนมีความพอใจในการจัดตั้งสำนักงานแขวงขึ้นมาให้บริการมากกว่าการปกครองแบบกำนันในรูปแบบเดิม

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การปกครองในระดับย่อยคือ แขวง และตัวผู้ปกครองคือ กำนันมีปัญหาอันเป็นปัญหาทั้งในแง่โครงสร้างและบุคลากร จึงนำไปสู่การไม่ยอมรับบทบาทการเป็นผู้นำของกำนัน การไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา จะมองหาที่พึ่งใหม่คือ สำนักงานแขวงทำให้ภาพของกำนันค่อย ๆ เลือนหายไปจากใจราษฎร หากวันหนึ่งข้างหน้าราษฎรได้

³³พิษณุ เจริญกุล, "บทบาทสำนักงานแขวงในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอก," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), บทคัดย่อ.

อำเภอชั้นนอกที่อยู่ในเขตเทศบาลยัง เป็นหน่วยการปกครองที่จำเป็นและมีความสำคัญอยู่มาก จึงควรจะจัดให้มีอำเภอต่อไป แต่ควรจะ เปลี่ยนฐานะจากหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคมา เป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยเพิ่มอำนาจให้ นายอำเภอมีอิสระในการบริหารงานมากขึ้น จะ เป็นการเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนที่มีต่ออำเภอ ในรูปเดิมมาเป็นรูปใหม่ ในฐานะหน่วยการปกครองท้องถิ่น อันจะ เป็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ในการกระจายอำนาจการปกครอง โดยให้จังหวัดและอำเภอเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นต่อไป

การศึกษา นี้ แม้ว่าจะ ได้ทำขึ้นนานแล้ว ตั้งแต่จังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี ยังไม่ ได้รวมกันเป็นกรุงเทพมหานคร แต่ก็มีประโยชน์ต่อการศึกษารัฐ เพราะ ได้กล่าวถึงโครงสร้าง การปกครองในขณะนั้นว่าถูกแบ่งออกเป็นอำเภอชั้นนอกและอำเภอชั้นใน อำเภอชั้นในแบ่งหน่วย การปกครองย่อยลงไปเป็นตำบล แต่ไม่มีกำหนดเป็นผู้ปกครอง ส่วนอำเภอชั้นนอก ซึ่งก็คือ เขต ชั้นนอกในปัจจุบัน มีอำนาจหน้าที่ลดน้อยลงกว่าอำเภอในจังหวัดอื่น ๆ จึงทำให้บทบาทในการดูแล บำบัดทุกข์บำรุงสุขของอำเภอชั้นนอกกลายเป็นความเข้มแข็งลง นอกจากนี้การที่หน่วยการปกครอง อำเภอและเทศบาลอยู่ในพื้นที่เดียวกันเป็นการไม่จำเป็นและไม่มีความสำคัญต่อการปกครองมากนัก ซึ่งคล้ายคลึงกับรูปแบบการปกครองปัจจุบันที่มีกำหนดผู้ใหญ่บ้าน ชื่อน้อยในการปกครองท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร และบทบาทหน้าที่ซึ่ง เป็นอยู่แตกต่างไปจากกำหนด ผู้ใหญ่บ้านในการปกครองส่วนภูมิภาค

ธวัชชัย รักขนาม³⁶ ทำการศึกษาในหัวข้อ "สถานภาพและภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านกับการปกครองท้องถิ่น : ศึกษากรณีอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี" จากการศึกษาได้ข้อสรุปว่า ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้นำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหมู่บ้านในทุกด้าน มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ของประชาชนโดยตรงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอดีตผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทเน้นไปในทางการ เป็นตัวแทนของราชการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง อย่างมากทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลให้ผู้ใหญ่บ้านในฐานะตัวแทนของทาง

³⁶ธวัชชัย รักขนาม. "สถานภาพและภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านกับการปกครองท้องถิ่น : ศึกษากรณีอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), บทคัดย่อ.

ราชการและประชาชนในหมู่บ้านต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิมมาก การศึกษาเรื่องนี้มุ่งตรวจสอบสภาพและภาวะความเป็นผู้นำของผู้ใหญ่บ้านมีความสัมพันธ์ เช่นไรกับบทบาทของผู้ใหญ่บ้านหรือบทบาททางการปกครองท้องถิ่น

ผลของการศึกษาพบว่า สภาพภาพของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ และการศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อการปกครองท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นชายมีบทบาทการเป็นผู้ใหญ่บ้านสูงกว่าผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้หญิง ด้านอายุ ผู้ใหญ่บ้านที่มีช่วงอายุในวัยกลางคน จะเป็นผู้มีบทบาทการเป็นผู้ใหญ่บ้านต่ำกว่าวัยอื่น ๆ สำหรับการศึกษาศึกษาของผู้ใหญ่บ้านที่มีการศึกษาสูง จะมีบทบาทการเป็นผู้ใหญ่บ้านสูงด้วย

ในด้านภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้านพบว่า มีความสัมพันธ์โดยตรงกับบทบาทการเป็นผู้ใหญ่บ้าน กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำสูง จะมีบทบาทการเป็นผู้ใหญ่บ้านสูง ส่วนผู้ใหญ่บ้านที่มีภาวะผู้นำต่ำจะมีบทบาทต่ำไปด้วย

ผลการศึกษาชี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ใหญ่บ้านซึ่งอยู่ในส่วนภูมิภาคได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่เป็นการรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้ใหญ่บ้านต้องปรับเปลี่ยนบทบาทไปจากเดิมมาก นอกจากนี้สภาพหรือภูมิหลัง รวมทั้งภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้าน มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทการปกครอง หรือการเป็นผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นจึงสามารถเอาผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการสนับสนุน สิ่งที่จะได้ศึกษาวิจัยต่อไปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีระดับของความเจริญหรือความเปลี่ยนแปลงสูง ก็ย่อมจะทำให้บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนแปลงไปสูง และมีความเชื่อมโยงไปถึงภาวะความเป็นผู้นำของกำนันผู้ใหญ่บ้านอีกด้วย